

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 27 września 2019 r.

BADK.DPK.133.57.2019 JB

P9-30/19	Data wpływu petycji 24 lipca 2019 r. (uzupełniona 30 lipca 2019 r.).
	Data sporządzenia informacji o petycji 23 września 2019 r.

KARTA NAUCZYCIELA

TEMAT

PRZYWRÓCENIE UPRAWNIENÍ EMERYTLNYCH NAUCZYCIELI

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Jarosław Kubrycz.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, w celu przywrócenia uprawnień emerytalnych dla nauczycieli zatrudnionych przed 1999 r.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji postuluje o przywrócenie zasad przechodzenia na emeryturę, jakie obowiązywały środowisko nauczycielskie przed 1999 r.

W ocenie autora petycji wobec nauczycieli zatrudnionych do 1999 r. należy zastosować zasadę „przywracania praw nabytych” i umożliwić im skorzystanie z uprawnień emerytalnych obowiązujących przed 1999 r.

Wnoszący petycję proponuje, aby przywrócić treść art. 88 ustawy Karta Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym do 1999 r. poprzez skreślenie z art. 88 ust. 2a, który ogranicza nauczycielom przejście na emeryturę po 30 latach pracy na „starych zasadach” czyli bez kryterium wiekowego.

Ponadto autor petycji proponuje przywrócenie dwóch artykułów: uchylonego w 1998 r. art. 89 ustawy Karta Nauczyciela, który dawał nauczycielom uprawnionym do emerytury 20% dodatek z tytułu wykonywania pracy nauczycielskiej w szkole przez co najmniej przez 15 lat, a w przypadku uprawnionych do renty – wykonujących pracę nauczyciela przez co najmniej przez 5 lat; oraz uchylonego w 2000 r. art. 91 w brzmieniu sprzed 1999 r. określającym odrębne zasady waloryzacji podstawy wymiaru emerytury i pozostałych świadczeń.

Autor petycji podkreśla, że prawo nie powinno działać wstecz, wszyscy powinni być równi, tak jak wskazuje art. 32 Konstytucji RP. Zatem w ocenie autora petycji powinno się przywrócić nauczycielom uprawnienia istniejące w przepisach przed 1999 r. tj.: możliwość przechodzenia na emeryturę po 30 latach pracy bez względu na wiek, zachowanie prawa do dodatku do emerytury i renty w wysokości 20% oraz przywrócenie waloryzacji świadczenia emerytalno-rentowego w zależności od wynagrodzenia czynnych nauczycieli.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2018 r. poz. 967 ze zm.) w art. 88 wskazuje warunki przejścia na emeryturę nauczycielom, którzy legitymują się odpowiednim okresem zatrudnienia i wykonania pracy w szczególnym charakterze

(nauczyciele szkół powszechnych: 30 lat pracy, w tym 20 lat w szczególnym charakterze; nauczyciele placówek i zakładów specjalnych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich: 25 lat pracy, w tym 20 lat w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym). Omówione uprawnienie zostało ograniczone przez art. 88 ust. 2a ustawy, który stanowi, że nauczyciele urodzeni po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r. mogą przejść na emeryturę na podstawie art. 88 ust. 1, jeżeli spełnią warunki wymagane tym przepisem do 31 grudnia 2008 r. i nie przystąpią do otwartego funduszu emerytalnego.

Okres przedłużenia możliwości przechodzenia na emeryturę na warunkach określonych w art. 88 ust. 1 ustawy był dwukrotnie przesuwany: z 8 do 9 lat (ustawa z 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy – Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 167, poz. 1397 ze zm.), następnie z 9 do 10 lat, czyli do 31 grudnia 2008 r. (ustawa z 7 września 2007 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw - Dz. U. Nr 191, poz. 1369).

Ograniczenie czasowe nie dotyczą nauczycieli urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., którzy mogą skorzystać z emerytury bez względu na wiek po spełnieniu warunków z art. 88 ustawy, nawet jeżeli spełnienie warunku nastąpiło po 31 grudnia 2008 r.

Art. 89 Karty Nauczyciela dotyczył uprawnienia do otrzymania dodatku do emerytury lub renty w pierwotniej wysokości 20% podstawy wymiaru otrzymywanego świadczenia dla nauczyciela, który był uprawniony do emerytury i wykonywał pracę przez co najmniej 15 lat lub był uprawniony do renty i wykonywał pracę nauczyciela przez co najmniej 5 lat.

Stawkę procentową wskazaną w art. 89 ust. 1 obniżono w 1983 r. do 15% (przez art. 8 pkt. 2 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zmianie niektórych przepisów o świadczeniach z ubezpieczenia społecznego i o zaopatrzeniu emerytalnym - Dz. U. Nr 5, poz. 33).

Omawiany art. 89 został skreślony przez art. 150 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 162, poz. 1118).

Art. 91 Karty Nauczyciela określał zasady waloryzacji nauczycielskiego świadczenia emerytalno-rentowego, które zmieniały się w poszczególnych okresach: do 31 grudnia 1982 r. emerytura i renta podlegały stałemu przeliczaniu wraz ze wzrostem wynagrodzenia czynnych nauczycieli. Od 1 stycznia 1983 r. do 6 kwietnia 2000 r. podstawa wymiaru emerytury, renty inwalidzkiej i rodzinnej była corocznie podwyższana stosownie do wzrostu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej, na zasadach i w terminach określonych przepisami o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników

i ich rodzin (zmiana: art. 8 pkt. 2 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zmianie niektórych przepisów o świadczeniach z ubezpieczenia społecznego i o zaopatrzeniu emerytalnym).

Art. 91 skreślony został przez art. 1 pkt 56 ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 19, poz. 239).

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Do Sejmu 5 października 2018 r. wpłynęła petycja w sprawie zmiany ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (BKSP-145-421/18). Przedmiotem petycji była propozycja przyznania nauczycielom mającym dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia w tym zawodzie prawa do przejścia na emeryturę bez względu na wiek, a także likwidacja urlopu dla poratowania zdrowia.

Komisja do Spraw Petycji na 167. posiedzeniu 17 stycznia 2019 r. nie uwzględniła żądania będącego przedmiotem petycji.

Sąd Najwyższy w wyroku z 13 maja 2010 r., sygn. akt II UK 352/09, stwierdził, że „nauczyciele mogą przejść na emeryturę po spełnieniu warunku rozwiązania umowy o pracę, lecz bez czasowego ograniczenia jego wypełnienia przed dniem 31 grudnia 2008 r., jeżeli pozostałe warunki przewidziane w art. 88 ust. 1 KN wypełnią przed tą datą”.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 10 sierpnia 2005 r., sygn. akt III AUa 468/05, stwierdził, że „emerytura nauczycielska przewidziana w przepisie art. 88 ust. 1 [...] Karty Nauczyciela [...] przysługuje tylko temu nauczycielowi, który rozwiązał na swój wniosek stosunek pracy oraz spełnia pozostałe warunki prawne. Prawo do emerytury nauczyciel nabywa po rozwiązaniu stosunku pracy, a więc istotna jest data rozwiązania umowy o pracę”.

Zagadnienie emerytur nauczycieli jest obecne w szeroko prowadzonej aktualnie debacie społecznej i środowiska nauczycieli.

Artur Radwan w Dzienniku Gazeta Prawna.pl, w artykule „PiS szuka poparcia wśród nauczycieli. Daje wcześniejsze emerytury”, zaprezentował najważniejsze głosy w dialogu społecznym o emeryturach nauczycielskich (fragment dyskusji w załączeniu).

INFORMACJE DODATKOWE:

Prof. Inetta Jędrasik-Jankowska w publikacji „Emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych” [w] System emerytalny 9 lat po reformie¹ zaprezentowała przemiany systemu emerytalnego.

Przed dniem 1 stycznia 1999 r. prawo do emerytury z ubezpieczenia społecznego było

nabywane albo w ramach tzw. ubezpieczenia pracowniczego, albo ubezpieczenia niepracowniczego, lub też ubezpieczenia rolników.

System emerytalny przed 1 stycznia 1999 r. charakteryzował się więc zróżnicowaniem zasad nabywania tego prawa w odniesieniu do pracowników i do grup niepracowniczych oraz rolników.

Wprowadzony z dniem 1 stycznia 1999 r. nowy system emerytalny, regulując prawo do emerytury wszystkich ubezpieczonych ustawą z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zlikwidował nie tylko tę wielość aktów prawnych, ale także ujedynolicił zasady nabywania prawa do emerytury bez względu na podstawę prawną (tytuł) do objęcia ubezpieczeniem społecznym.

Przepisy dotyczące uprawnień emerytalnych z ubezpieczenia społecznego zawarte są także w wielu innych ustawach, ale określają one z reguły sytuacje uzasadniające przejście na emeryturę mimo nieosiągnięcia wieku emerytalnego.

Należy, więc stwierdzić, że ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS jest jedyną podstawą nabywania prawa do emerytury z ubezpieczenia społecznego przez wszystkie osoby objęte obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, które nie są ubezpieczone jako rolnicy. Poza systemem ubezpieczenia społecznego pozostają też zawodowi wojskowi, policjanci, funkcjonariusze innych służb mundurowych (z wyjątkiem Służby Celnej) oraz sędziowie i prokuratorzy.

OPRACOWAŁA

Joanna Baranowska

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

ⁱ Studia BAS Nr 11, Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, Warszawa 2008.

Artur Radwan w Dzienniku Gazeta Prawna.pl, w artykule „PiS szuka poparcia wśród nauczycieli. Daje wcześniejsze emerytury”, zaprezentował najważniejsze głosy w dialogu społecznym o emeryturach nauczycielskich (fragment dyskusji).

Przy okazji Dnia Edukacji Narodowej rząd szykuje ofertę wyborczą dla zatrudnionych w oświacie. Chce im dać możliwość odejścia z zawodu przed ustawowym wiekiem emerytalnym.

O tym, że rządząca ekipa ma takie plany, pisaliśmy jako pierwsi już w kwietniu („Prezes Kaczyński ma ofertę dla nauczycieli”, DGP nr 81 z 25 kwietnia 2019 r.). Teraz z informacji, do których dotarł DGP, wynika, że projekt nowelizacji Karty nauczyciela przywracającej możliwość przechodzenia przez pedagogów na wcześniejszą emeryturę (bez względu na wiek po 30 latach pracy i 20 latach przy tablicy) jest już przygotowany w Ministerstwie Edukacji Narodowej.

Z projektu wynika, że możliwość wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej ma istnieć tylko do 2023 r. Szczegóły propozycji resortu edukacji mają być zaprezentowane tuż przed wyborami, które odbędą się za niespełna trzy tygodnie.

Przypomnijmy, że dziś nauczyciele co do zasady mogą skorzystać ze świadczenia emerytalnego dopiero po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego, czyli 60 lat w przypadku kobiet i 65 lat w przypadku mężczyzn. Mogą też przejść na świadczenie kompensacyjne, które jest rodzajem wcześniejszej emerytury. Tu obok stażu pracy wymagany jest odpowiedni wiek (55 lat dla kobiet i 58 lat dla mężczyzn).

Projekt ma być przekazany do konsultacji z organizacjami związkowymi jeszcze w tej kadencji z zapewnieniem, że jeśli PiS wygra wybory, pozwoli nauczycielom skorzystać z uprawnienia, które wcześniej zostało im odebrane. Według szacunków rządowych ekspertów z takiego rozwiązania od razu mogłoby skorzystać ponad 100 tys. pedagogów.

Taka deklaracja nie dziwi, bo większość nauczycieli z długim stażem, którzy czują się wypaleni zawodowo, oczekuje przywrócenia wcześniejszej emerytury. Ostatnio do Sejmu trafiła nawet petycja w tej sprawie, ale została odrzucona głosami m.in. opozycji. Powód? Obawa, że nie będzie miał kto pracować w oświacie.

Inne zdanie na temat ewentualnych braków kadrowych mają organizacje związkowe.

– Nauczyciel, który odchodzi wcześniej z pracy na świadczenia kompensacyjne, nie może ponownie być zatrudniony na przykład na część etatu. Ale bycie emerytem już daje taką możliwość – przekonuje Andrzej Antolak, członek Rady Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego.

Pokazuje też inne plusy tego rozwiązania. – Samorządy nie musiałyby wypłacać jednorazowych dodatków uzupełniających, bo zapewniłyby to środki z odpraw. Jedyne wydatki wiązałyby się z emeryturami, na które pedagodzy przechodzą bez względu na wiek. Co więcej, mniejsza liczba nauczycieli w systemie mogłaby spowodować, że zarobki byłyby wyższe – przekonuje Antolak.

Dariusz Piontkowski, minister edukacji narodowej, zapytany przez DGP o wcześniejsze emerytury dla nauczycieli przyznał, że takie rozwiązanie jest analizowane. Zaznaczył jednak, że musiałoby się wiązać z szerszymi zmianami („Dobrzy nauczyciele będą zarabiać więcej” DGP nr 169 z 2 września 2019 r.).

Wydaje się jednak, że przed wyborami PiS nie będzie mówił, że wcześniejsza emerytura będzie powiązana ze zwiększeniem pensum o co najmniej 2 godziny (lub o 6).

Związkowcy podkreślają, że aby przyciągnąć do pracy młodych nauczycieli, którzy zastępują odchodzących starszych kolegów, trzeba będzie im godnie zapłacić. Podczas negocjacji rządu z nauczycielskimi organizacjami padła propozycja nawet 8,1 tys. zł miesięcznej pensji, ale przy pensum zwiększonym do 24 godzin tygodniowo.

Trzeba jednak przyznać, że szef MEN nie jest zwolennikiem zbyt dużego zwiększania pensum. Jeśli już, to o godziny związane z dodatkową pracą nauczyciela lub czasem poświęconym na spotkania z rodzicami uczniów.

– Namawiam tych, którzy noszą się z zamiarem wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej, aby zapytali swoich kolegów, ile stracili, przechodząc na wcześniejsze świadczenia – apeluje Sławomir Broniarz, prezes Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Przyznaje jednak, że pracujący w oświacie oczekują takiego rozwiązania. Nauczyciele są już zmęczeni ciągłymi zawirowaniami i chcą spokoju, godząc się nawet na niższą emeryturę.

– Wcześniejsze emerytury dla nauczycieli to ze strony PiS zabieg socjotechniczny połączony z wołaniem: „Zagłosujcie na nas, a my was urządzimy ekonomicznie” – konkluduje prezes ZNP.

Rząd PiS chce też ulżyć nauczycielom w pracy i sprawić, aby skupili się na nauczaniu. Tuż przed Dniem Edukacji Narodowej, który przypada 14 października, czyli dzień po wyborach, mają się oni dowiedzieć, jak PiS zmniejszy szkolną biurokrację. Pomysł jest taki, aby określić dosłownie kilka czynności, które ma wykonywać nauczyciel. Pozostałe biurokratyczne zadania będą spoczywać na dyrektorach i pracownikach administracyjnych.

Nie wszystkim się ta koncepcja podoba. – Nie stać nas na dodatkowe etaty administracyjne. Dlatego np. nauczyciel od informatyki musi zajmować się zarządzaniem systemami informatycznymi, instalacją sieci i naprawianiem komputerów. Wszystko rozbija się o pieniądze, których nie mamy – mówi Izabela Leśniewska, dyrektor szkoły podstawowej nr 23 w Radomiu.

Dodaje, że usztywnianie kompetencji się nie sprawdza, bo każda szkoła boryka się z innymi problemami. – Na przykład gdy w placówce jest dużo uczniów z dysfunkcjami, liczba dokumentów rośnie – tłumaczy.

Ostatnią obietnicą, która może paść przed wyborami, są podwyżki wynagrodzeń w przyszłym roku. Dariusz Piontkowski ogłosił, że będą one na poziomie 6%, ale nie wskazał, kiedy nastąpią. Zakłada się, że od września 2020 r., ale jest szansa, że może wcześniej, od marca lub kwietnia.

Oświatowych związków taki wzrost płac nie satysfakcjonuje. Związek domaga się 15% – Za rok płaca minimalna będzie na poziomie 3 tys. zł, a to więcej, niż będzie zarabiać wtedy wielu nauczycieli – mówi Sławomir Wittkowicz, przewodniczący Branży Nauki, Oświaty i Kultury w Forum Związków Zawodowych.

– Skoro jest decyzja o znaczącej podwyżce płacy minimalnej, oczekujemy, że automatycznie podobnie stanie się z płacami nauczycieli – podkreśla.

<https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1430502,wczesniejsze-emerytury-dla-nauczycieli-pis.html>
[dostęp: 20.09.2019].